DE EXPEDITA DISCENDI RATIONE

AD
Ausonij poetæ Carmen inscriptum
De Demosthene.

Hugolini Martellij Episcopi Glandatensis

COMMENTATIO

Iuuentuti Florentinæ sub Etruriæ Magno Duce
FERDINANDO *Medice Musarum*
studiosæ dicata.

FLORENTIAE,
Apud Bartholomęum Sermartellium.
MDXCI.

AVSONII

BVRDIGALENSIS VIRI CONSVLARIS Epigramma

367

Iuxta Vinetanā editionem num. cxxxi.
Iuxta Scaligerianam num. cxxxiii.

DE DEMOSTHENE

Discere si cupias doctis quàm multa licebit,
Quæ nosti meditando velis inolescere menti,
Quæ didicisti haud dū, dicendo absumere tendas.

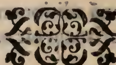
AVSONIANI EPIGRAMMI Argumentum

Hugolini Martellii

VT DISCAS, EDISCAS.

† 2

QVAE PRAECIPVA TRACTENTVR IN hoc opusculo.

Verbum

7. *Verbum* nosse *quàm appositè capiatur pro* discere.

8. *Meditandi vocabulum vnde deriuetur.*

9. *Inolescendi & inodorandi vocum affinitas.*

10. *Odoris & memoriæ cognatio maxima.*

11. *Linguæ ad impreßionem memoriæ, virtus mirifica.*

12. *Absumere ad consumere, & consummare vel consumare (verba perfectionem indicantia) quomodo commeet.*

13. *Adsumere cum addiscere, huic verò cum sciscere, & isti cum scire, quantum sit neceßitudinis.*

14. *Cur lingua memoriam tantopere iuuet.*

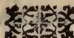
15. *Cur Demosthenes ad fluctus maris declamaret verosimilius disputatum.*

16. *Ausonij loco de professoribus in Demosthenico lux illata.*

17. *Musæ quo pacto cum tres sint, dicantur Nouem.*

HVGOLINVS MARTELLIVS EPISCOPVS GLANDATENSIS

Iuuentuti Florentinę Salut.

IHIL à Deo bonorum omnium ſatore, & largitore (Nobiliſsimi Adoleſcentes) fuiſſe in Terris homini datum melius, aut præſtantius cognitione veritatis, præclari Philoſophi tradiderunt, Plut. de Iſi.& oſir *& ratione optima comprobauerunt. Nam cætera quidem omnia, quæcunq; vſui mortalibus eſſe no-*

ſcuntur, largitus eſt nobis affluen ter Deus: opes, dignitates, volupta tum atq; amænitatum, quas Ter rarum vbertas fert, largiſsimam copiam, nec ſibi quicq̃ ex illis vo- luit reſeruatum. Cognitionem au- tem veritatis ita indulſit homi- num generi, vt illam veluti ſo- lam Deo dignam, quaq; Deus tan tum ſua illa in æterna Beatitudi- ne fruatur, ſibi retineat potiſsi- mum. Veri notionem inſtinctu Naturæ (quippe qua propius ad exemplar diuinitatis accedimus) affectant homines ſponte ſua cum primis; aſſecuntur autem quate- nus mortali fas in hac terreſtri ca ligine, beneficio tantum intelligen- tiæ, & ſcientiæ. Scientias (quod

nexu

nexu quodam inter se complectantur) encyclopediam aptissima voce Græci nuncupasse putantur. Latini modo simpliciter literas, & literarum studium; modo humanitatem (fortasse quia hominis nobilitate nulla alia magis digna cura) modo artes liberales vocitarunt: nō tantum (puto) quòd libero atq; ingenuo homine dignæ solæ habeantur; quantum quòd hisce in primis, atq; à prima adolescentia, qui maximè cari liberi nostri, instituendi, atq; exercendi nobis sunt maximè. Hinc enim totius literaturæ, imò virtutum omnium, imò fœlicitatis cūctæ & decus & gloriam sibi parare de facili possunt adolescentes: Nam aut

nusquam in humana vita fœlicitatem, aut in sola studiorum meditatione positam esse semper existimaui. Neq; defuerunt in Latio, qui humaniora, & liberaliora hæc

Plat. *studia, Platonem imitati, studia*

Cic. ad Att. *Musica vocitarint. Certè M. Tullius Latini sermonis lampas, quando cum Musis se delectare, vel cum omnibus Musis rationem habere cogitabat, nihil aliud quàm cum humanitate, & cum doctrina commercium habere se intelligebat. Mitto quòd orbem doctrinæ quidam, encyclion disciplinam alij, studia politiora hæc indigitarunt. Sed quid moramur? Sapientia, vel moderatius aliquanto, philologia, imo philosophia, ipsa hic ille*

cycli-

cyclicarum artium orbis est. Honestior enim hæc encyclopædia mihi notatio paulo magis arridet, quàm vel quæ fortasse verior, circum ad vulgo tritum obuiumq́ usum & circumforaneum retulit, vel quæ nimium ambitiosa circulũ hic perfectionem summam, absolutamq́ præseferre iudicauit; nimirum diuinarum, humanarumq́ rerum omnium scientia. (aliud enim in eo nil quærimus, quàm sapere) planius tamen, euidentiusq́ institutionem in bonas artes vocamus. Ad hanc encyclopædiam siue in bonas artes institutionem (Studiosi Iuuenes) ritè capessendam, qui non dico viatici quicquam afferat, sed viam Quint. lib. p. Vitruu. l. p. cap. p.

tan-

tantummodo commonstret; is mihi de iuuentute, quinimo de toto genere hominum valdę bene fuisse meritus videtur. Præstitit vtrumque luculentissimè vir probus & nobilis, Poeta insignis & bonorum morum cultor egregius Ausonius Burdigalensis. Nam per vniuersum diuersorum suorum poematum volumen varia omnis generis doctrina refertum (demptos vellem ex eo lasciuiores quosdam salacioresq; iocos) ad cursũ alacris Iuuentutis in humanarum literarum stadio, quantum attulerit adiumenti, vident sanè omnes, qui venustatem & varietatem carminũ illius multa cum antiquitatis notitia iunctam degusta-

gustarunt. Monstrauit verò compendium viæ ad scientias certissimum, & expeditissimum (& si paulò laboriosius) in breuissimo quodam poematio tribus modo versiculis exametris complexo. Carmen istud propter sui breuitatem (vt ferè vsu venit vbi plura paucis inclusa volumus) cum aliqua caligine offunderetur: viri docti, qui amplissimis, lucidissimis, eruditissimisq; commentariis præclara huius excellentis & antiqui Poetæ cuncta, quæ extãt poemata nuperrimè illustrarunt, inexplicatũ & tanq̃ lucis desperatæ suis in tenebris cæcum reliquerunt. Idq; ingenuè testatũ cunctis non esse noluerunt. Cæterum nos si ad scien-

Ælias Vinet.

tiam

tiam veramq; virtutem ducentis semitæ indici & monstratori Ausonio siue rauco siue nubiloso; vocem & lucem reddiderimus; erit (ni fallor) cur apud ingenuarum disciplinarum cupidos gratiæ tantundem ineamus, quantum è sedulitate nostra emolumenti illis accesserit. Tuo autem nomini (FLORENTINA Iunctus studiosa) lucubrationem hanc dicare constitui; nō sane quod munusculum nostrum celebritate tua sat dignum existimemus; sed quod opusculum istud Musarum cupidis adolescentibus conducibile multū fore speremus. Maximos honores diuinisq; proximos mereri, qui ad nobilis alicuius scientiæ facultatem promunt,

munt; vel addunt aliquid scimus. Laudari plurimum, fieriq; plurimi ab omnibus, qui prompta traditaq; ab aliis interpretantur, non ignoramus; sed sua quoq; laude non fraudantur, qui scientiarum capessendarum modum, & regulam subministrāt. In fabrica quis dubitet architectoni primas deberi? verum is qui perpendiculū aut normam aptauit, cur despiciatur? Equidem ad scientiarum structuram ne dum architectus, sed ne faber quidem, imò ne organi quidem alicuius artifex accedo. verumtamen normæ cuiusdam ad liberale, & solo libero homine dignum ædificium summopere necessariæ delitescentis adhuc in situ & squallore

squallore detersorem & expolitorem me profiteor. Fruere igitur (Amica Iuuentus) munusculo vel ausoniano vel nostro; quod ætatis æque atq; amoris in te pleni, tuorumq; studiorum valde cupidi nunc ad te mittimus; Cuius monita si sequaris: expeditissimam, scito viam ingressum te, vt quantum studiose addiscens edißcendo labores, tantumdem serio sciens discendo proficias. Vale.

A2 37A

DE EXPEDITA DISCENDI RATIONE

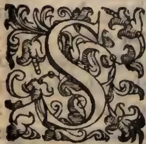
IN

Ausonij Poetæ Burdigalensis epigramma.

DE DEMOSTHENE.

„ *Discere si cupias doctus quàm multa licebit,*
„ *Quæ nosti meditando velis inolescere menti,*
„ *Quæ didicisti haud dũ, dicendo absumere tendas.*

Introductio ad sensum huius Epigrammatis. Cap. I.

ENTENTIAM istius Epigrammatis cõcludebamus hoc lemmate VT DISCAS EDISCAS. Documentum sanè ad veram doctrinam & solidam comparandam non vtile modo, ac certum, sed omnino necessarium. Vti

nam quicunq; ad literas addiſcendas incumbunt, præceptum hoc infixum animo ſemper habeant. Scitum enim illud, atq; probatum vſu. Qui memori mente aliquid ſcit, ille ſerio id ſcit. Qui contra nil memoriter nouit, is prorſus nihil nouit. Ad hanc memorationem validam & conſtantem, in qua ſcientia quæ vis tanq̃ in ſuo domicilio conquieſcit, vix datur aditus, niſi per quoſdam gradus. Qui licet pulcherrimè deſcripti tribus hiſce verſiculis, & ſuo quiq; loco poſiti: peruii tamen non fuerunt omnibus. Vel quod arduitas eorum fortè moleſtior eſſet, vel quòd fucus factus ſit legentibus à vocula malè emendata vna, & nimis ancipite altera. Nam cùm ante annos ſeptuaginta codex Aldinus liquidò haberet in primo verſiculo *doctus*: nec non Griphius haud dudum tandem vocem in recto ſic retinuiſſet: recentiores Typographi tamen ſcriſperunt *doctis*. In penultima verò dictione modò legunt *abſumere*, modo contra adſumere: vtrumq; valde obſcurum.

Certè

Certè vir egregius Elias Vinetus San- 375
ton,qui nuperrimos, eosdemq; copiosissimos, ac disertissimos commētarios edidit in Ausonium, cum ad hunc locum peruenisset, (vti probum virum, atq; ingenuum decebat) syncerè fatetur se mentem huius epigrammatis assequi non valuisse, viri docti ac synceri 2.
verba. *Epigramma hoc nunq̃ quiui intelligere quid sibi velit*. Hanc albuginem in acie pupillæ perspicacissima cōtractam fuisse, partim à macula dictionis in primo versu,& partim ab ambiguitate verbi in postremo, possumus existimare. Nam & *doctis* legit, vbi *doctus* rectius erat. Et offendisse ad illud *absumere* non est dubitandum; cum à se alibi contrarium verbum *adsumere* testetur repertum, neq; vnum magis quàm alterum voluerit assertum.

Ad horum trium mirifico artificio, ac doctrina factorum versiculorum indagandam sententiam,tria nobis eodem tempore, atq; vno propemodū intuitu fuerunt tenenda. Primo mēs Scriptoris,

nimirum quem ad finem totus hic verborum circuitus ſpectet, inquirenda. Deinde methodus ipſa, quaſi via prætoria, per quam ad finem deſtinatum perueniremus ingredienda. Demum proprietas verborum, quæ non ita paſsim innoteſcebant, poſsidenda. Hæc eadem tria nobis ſuo ordine nunc in aliorum comodum & vtilitatem explicabuntur.

Mentem Epigrammatis eſſe modum & rationem docere ſciendi. Cap. II.

MENS totius periodi patere iam poteſt ex hypotheſi ſiue argumento, quod nos vice breuiarii totius ſententiæ appoſuimus. VT DISCAS EDISCAS. Ad hoc enim tendit præceptum epigrammate iſto datum: videlicet vt ſciamus, ediſcendas nobis eſſe diſciplinas, quas didiciſſe ſeriò volumus. Neq; enim ſat, prolatis libris, poſſe quæ libris continentur, promptè vel recitare vel enucleare. Verum quæ literis exteris conſignantur, memoriæ inti-

mę ita deposuisse & commendasse necesse est; vt memoriter ad omnes vsus habere illa semper & proferre valeamus. 3.
Grammaticen profiteris? (quando hæc liberalium artium reliquarum ianitrix in methodicen & historicen dispertitur) nisi tu Canones loquendi formulas tradentes, nisi tu primariorum auctorum, poetarum pręcipuè, partes aliquas illustriores memoriter pronũciare atq; extemplo noueris explicare, qua fronte vel in albo litteratorum adscribi posse speras? Iuris prudentiæ nomen dedisti? atq; decora, opes, clientum frequentiam ex hac facultate, dominationemq; ambis? prudenter facies & consultò, si legum Romanarum epitomen Iustinianam ita penè ad verbum impresseris memorię, vt actutũ de thesauro illius promere posis ad libitum, quæcunq; poscat vsus. Quid? Medicum ne peritum, vel Geometram gnarum vocemus, qui aut oraculorum Hippocraticorum farraginem multam ille, aut Euclidianorũ Theorematum seriem longam iste, me-

moriter non conceperit, & vbi ſit opus tanq̃ de penu propria non depromat? Hominem noui Arithmetices mirum in modum ſcientem, linguæ latinæ prorſus ignarum: ab illo tunc temporis admirabilem illam numeralis ſcientiæ partem, quam Algebram vocant, Romę docebar. Is ſtatis horis quotidie particulam ſpheræ ſacroboſcanæ magna contentione animi, atq; ingenti quaſi mentis ſudore tradebat memoriæ. Ego, qui nec literas illum latinas vllas intelligere ſciebam, & in cœleſtibus motionibus primiq; orbis verſatione non modo rudem, ſed planè ſub alio cœlo ortum videbam, admirari ingenium hominis, & tantum non ad agnatos & gentiles deducendum arbitrari. Veruntamen, biennio vix interiecto, cum Lutetiæ Pariſiorum, in Cathedra regia, auditorum magna corona prælegentem illum conſpexiſſem mathematicas omnes diſciplinas: At At (mecum) arithemeticus aliquanto cautius literarum rationem ſubduxit & ſtudiorum, quàm ego. Ex eo

mihi scitum, nihil sciri omnino ab iis, qui à memoria nihil sciant. Contra per multum sciri ab eo, qui memoriter meminisse per multa nouit. Imo memet irrisi postea sæpenumero, qui sciuisse aliquid mihi sum interdũ visus, si quando de insigni aliquo auctore doctrinæ quicq̃ hausissem: cum interea non multo post ob inertiam ediscendi, quod didicisse videbar, memoria mihi fucum fecerit: stultè, quid sciuisti, si modo id nescis? Cur de scientia, vel intelligentia gloriatus, si nunc inscitia atq; ignoratione cęcutis? Stet ergo fixum hoc in animis adolescentum, quinimo omnium, qui scire vel discere cupiunt (omnes autem homines id natura cupiunt) memoriæ sedulò dandam esse operam; & in ea firmiter collocanda, quę didicisse volumus, ita vt nõ ibi modo assideãt, vel insideant, sed affigantur omnino atque infigantur. Neq; enim germana memoria, quę scientem hominem facit, & si per se memoria (vt tradũt) ex partibus animi maximè delicata sit & fragi- Senec. in Declam.

 lis,

lis,res fluxa vel fragilis censenda: Nubecula quæ parietem stringat, obscurasse parietem non est dicenda: Sic neq; disciplina,quæ tantum adumbrauit mentem, radices autem non vllas egit, doctos nos verè reddidisse putanda: quid moror? Musarum, hoc est elegantiarum doctrinarum matrem, quam dixerunt philosophi prisci? (hi Poetæ sunt) non ne Mnemosyne? & inter Musas apud Delphos consecratas, (tres autem illæ tantummodo) cuinam potissimus locus datus? non ne Mneme? Memoriã itaq; Musarum genitricem, & rursus memoriam Musam principem effinxit prisca sapientia. Neq; hoc sanè tantum (quod arbitratur doctorũ cœtus) quòd memoriæ dexteritate nobis sit opus ad ea capienda, & firmiter retinenda, quæ Musarum beneficio discantur: sed, vt mihi mens,& ad rem præsentem confirmandam amplius facit. Quia si cũ Musis habitare iuuat: hoc est scientiam vnam vel alteram siue plures assequi studium sit: matrem memoriam, vel certè soro-

rem non quidem natu, sed dignitate tamen grandiorem hospitari, inq; laribus nostris accipere par est. Huius rei tamen mystica ratio, & verior intelligentia ad calcem nostræ disputationis elucidabitur. Ergo rerum, quarum auemus scientiam, locuplete ac memori supellectili mentem nostram (hæc domus nostra) instruxisse atq; adornasse necessum, dicamus planius, apertiusq;: *si discere studemus, ediscere debemus*. Hinc ex memoriæ partitudine, Musarum foetus largus in nobis, fœcunda proles. Memoriæ inquam, non quæ aptitudo, vel pars animi quasi innupta virgo; verum memoriæ, quæ grauida iam sit, & cui sine labore (quippe quæ in habitu iam pridem) parere liceat, quandocunq; libeat. Eia Iuuenes studiosi, vobis dictum ac prædictum velim, *scire multa vultis? ediscite multa*. Et si quis obstrepat, nimium multis egisse me, de quo nulla sit controuersia: suscipite patrocinium vos, pro quibus laboro adolescentes: dicatisq;, si verbis nullus, refragantur tamen

factis ferè omnes. Desides enim natura homines, laboremq; refugimus cuncti. At excutienda erat non verbis modo sed fustibus hæc mollities animi. Hacte nus de mente propositi Carminis. Dica mus nunc de methodo.

Methodus perueniendi ad scientiam.
Cap. I I.

SCOPVS erat (vt iam dicebamus) monstrare viam, rationemque, qua scientiam concupitam teneamus. Sex spatia discendi ponit doctus Ausonius. Nam quòd nos scire intelligimus, ille *discere* vocat cum proponit.
„ *Discere si cupias doctus quā multa licebit.*
Ergo per sex actiones mentis, quasi per sex gradus ad culmen ascendimus scien
4. tiæ, ad quam aspiramus. Primus gradus est *doceri*, nimirum doctorem, & Magistrum nācisci, qui nos erudiat. Vix enim ars vlla datur vel facultas, ac multo minus scientia, quę non doctorem & com monstratorem desideret. Secundus gra
du s,

dus, intelligere quæ docemur. Quid prosit enim doctorem habuisse, atq; illum etiam idoneum, & docentem commodè: si quæ doceat ex arte ipse, discipuli vel negligant, vel non intelligant? Tertio loco non sat fuit apte doceri, & rectè intelligere, quæ docti fuimus: necesse adhuc est, quę captu mentis semel complexi, dum docebamur, ea postea nobiscum interna meditatione recolere, & quasi ruminando remandere: semel ne satis? non Hercle, si sapimus: sed eousque cogitando & recogitando eadem reuoluenda sunt animo, quousq; menti adhæreant & memoriæ applicentur. Atq; hic quartus veræ disciplinæ gradus agnoscitur, in qua statio valde quidem bona, sed tamen malè fida carinis. Vt portum teneamus altius adhuc progrediendum: & Quintus gradus (quasi promontorium valde eminens) superandus. Neq; enim satis, ad certam & facilem discendi rationem mente tantum identidem reuoluere, quæ memoriæ leuiter adhæserunt, tamq̃ puluis- Virgil.

cute

cute tenus ; opus est ad hæc solidam mentis substantiam penetrare, & in ea veluti clauo trabali affigere quæcunq; verè & seriòdidicisse volumus: hoc sanè tandem habitus scientiæ requirit. Præstat extremũ gradum hunc vsus linguæ,& vocis externæ prolatio,vt paulo post dicemus latius, & physica ratione comprobabimus. Itaq; sextus & vltimus gradus disciplinæ veræ fuerit,ita in fixisse memoriæ (qua nihil fluxum magis ac labile viri docti atq;. experientes dixerũt) quodcumq; scitum nobis esse cupimus,vt auelli non facile possit. Id qua ratione facile fiat, hactenus indicatum,mox explicabitur.

Hi sunt sex gradus, quibus expedita via posse quemuis non bardum ingenio vel stupidum peruenire ad scientiã dicebamus: ab Ausonio strati suo ordine ac nomine, verbis quidem sat apertis,& valde propriis, necnon significatione inuicem valde distantibus. Cœterum affinitate quadam interse tanta: vt non in procliui foret omnibus illorum discri-

discrimen pernoscere. Nos de singulis modo (quod polliciti fueramus tertio loco tractaturi) cum sententię grauissimę pondus, tum locutionis proprietatem & puritatem aperiemus.

Discere si cupias. Cap. IIII.

SEx quos indicabamus gradus ad scientias, septem explicantur verbis ab Ausonio. Sunt autem ista *discere, doceri, nosse, meditari, inolescere menti, dicere, absumere* vel *adsumere*. Horum verborum primum *discere* inter gradus sciendi non ponimus: quando terminus sit ad quem tendimus, & in quo tandem conquiescimus. Vocat enim Poeta *discere*, quod re vera fuerat *scire*. Discendi trita & vulgaris notatio, quamuis actionem mentis significet in paranda sibi alicuius nouæ rei cognitione adhuc imperfecta, tamen hoc loco pro completo ac perfecto talis actionis termino, hoc est integra, firma, consumataq; scientia, habitu videlicet scientiæ, sumenda est. ſ.

Vt

Vt omnino *diſcere* hic ſit ἀκριβῶς ἐξεπίςασθαι. Neq; enim diſcẽtiam illam (vt ſic loquar) qua diſcipuli dicamur, hac voce modo accipimus, quæ ſine aliquo mentis labore, ac fatigatione fieri nequit; Arist. 8. polit. Μετὰ λύπης γὰρ ἡ μάθησις ſed finem, ad quem ſtudium noſtrum, atq; omnis labor collimat intelligimus, quod abſq; dubio erat *ſcire*. Vt ſenſus ſit; ſi cupias ſcire, compararéq; tibi multarum rerũ perfectam cognitionem: obſerua (ſi ſapis) diligenter ac ſuo ordine, quæ à nobis hoc loco præcipiuntur. Fuerunt quidẽ olim multi iugæ diſciplinæ Magiſtri, ſophiſtę laudatiſſimi, qui docerent. Iſocr. ad Dem. ἐαν ᾖ φιλομαθὴς ἔση πολυμαθής. Et ſanè propenſio animi valida, ardenſq́; amor diſcendi, ad multa nos addiſcenda impellit. Eſt enim (vt ſapientes tradunt) Μεγάλη διδάσκαλος ἀγάπησις, veruntamen Io. Chr. inanis omnis animi noſtra foret impulſio, niſi ſedulò adhibeantur media, per quæ tanquàm à carceribus noſtræ cupiditatis mens ad metam deſtinatam decurrat.

Doct us

Doctus. Cap. V.

PRIMVM ſcientiæ gradum, quos fu giat, eſſe magiſtrum nanciſci, qui do ceat? ſine quo omnis conatus noſter planè irritus euaderet. Non tamen dum Magiſtrum voco, vel doctorem, aut do cendi munus memoro, præceptorem viua tradentem voce ſemper intelligo: ſunt enim & alii nihilo inferiores Magi ſtri muti, ſuo mineruali quoq; digniſſi- mi: hi libri, auctorumq; nobiliũ monu- mẽta, ac documenta. Et fuiſſe olim non ignoram⁹ Phemios multos αὐτοδιδάκτυς vt gloriabatur Epicurus ſe magiſtrum habuiſſe nullum, & hac tempeſtate for- taſſe non deſunt aliqui, ſuamet indu- ſtria nullius adiuti magiſterio diſcipli- nam aliquam profeſſi. Et ſcimus multa nobis ex inuentione noſtra, priuſquam ex aliena doctrina conquiri ſæpius. Cœ terum id (ſi diligentius inſpectes) vel nõ ſine libro, vel non ſine exemplo, vel cer tè non ſine præuia aliqua noſtra cogi- tatione,

Hom. odyſſ. M. Tull. de Nat. De- or. p.

tatione,atq; similium interse rerum col latione factum comperiemus. At hi doctores, hi magistri nostri dicendi. Itaq; verissimum est ac propè necessarium, ante omnem disciplinam si non tempore, saltim natura rei præcedere aliquam doctrinam; & si quidem discentes dici cupimus; docentem aliquem primiter habere nos oportet. Hoc (ni fallor)
6. valet vox *doctus*; quæ non ad gnari hominis intelligentiam refertur partam iamdudum, vnde homines docti, adiectiua (vt vocant) appellatione dicantur; verum functionem respicit addiscentis discipuli vocabulo participiali vt mens huius propositionis sit, discere si cupias multa, da operam vt sis doctus multa. Idest Doctorem habeas à quo multa atq; in multis erudiaris. Diximus enim supra *doctus* legendum omnino hic fuisse non *doctis*; quod viros doctos ex ex hac nostra interpretatione rectum esse iudicaturos speramus.

Quæ nosti. Cap. VI.

SCALAE tendentis ad sciẽtiã gradus alter indicatur hac parte. Nam si *doceri* primus: quidni suũ cõpar (sunt enim πρός τι *doceri & discere*) gradũ secundũ efficiat? *Noscere* autẽ hoc loco pro *discere* sumitur: & bellè quidem. Nam quamuis exprimatur alicubi pro *scire*: propius tamen sua vi semper accedit ad discentiam (cogimur enim verbo insolenti vti ad clariorem explicationem) quàm ad scientiam. Quandoquidem *nota*, vnde vox effluxit, exteriorem tantùm notionem designat, quasi de facie nosse dũtaxat: cum *scire* sit ἀκριβῶς, & οἴκοθεν hoc est penitus & domi, vt Plinius imitatus Græcos dixit, quippiam inspexisse. Hoc namq; intus perspicit, & penetralia permeat; illud summam cutem modò intuetur. Sed instet aliquis: si noscere valet id, quod discere, doctrinam autẽ necessario sequatur vel comitetur disciplina (relatiuorum enim alterum

Pli. epist.

7.

ſine àltero conſtare nequit) cur in ſecundo gradu ponere, quod in primo velis nolis cōtineatur? At quis ignorat, Doctorem ſuo quidem docendi munere ritè fungi, ſi congrue doceat, & congrua; fruſtrari autem ſua doctrina, ſi diſcipulos vel indociles habeat vel parum attentos? Illa doctrina ſuam habet diſciplinam paratā & reſpondentem, quam ſat bene capiunt diſcipuli. Ea namq; noſſe dicimur, quæ cum edocti fuerimus, probè intelligimus. Proinde gradus alter poſt doctrinam, meritò conſtituendus fuit in ratione diſcendi diſciplina, ſiue notitiam hanc, ſiue cognitionem, ſiue intelligentiam vocemus, per hoc verbum *noſti* ſignificatam: quando non ſat habemus doctorem audire, ſi audita negligimus, vel minus intelligimus.

Meditando. Cap. *VII.*

TERTIVM iam gradum attingimus: meditatio hæc, nobiliſſima procul

dubio

dubio, ac propriissima mentis humanæ functio. Est autem meditari, siue hoc verbi à græco μελετᾶν, vt antiqui Grammatici voluerunt, siue aliunde ducatur, vt mihi verius videtur, est inquam meditari secum cogitare, voluere in animo, & retractare, quasi modos & media tueri (vnde fortasse vocis deriuatio) inquirere certè, atq; indagando venari, quibus ad finem optatum perueniamus. Hæc ex interuallo iterata recognitio, commemoratio, recordatio, cogitatio, quam meditationem aptissimè nunc vocamus, gymnasia repetitionem indigitant, quantum opis afferat ad scientiam, paulo post vberius dicetur: Nunc tantum asserimus, neq; de docta præceptoris traditione, neq; de sedula nostra vacatione tantillum fructus ad nos rediturum, si paulo post quæcumq; didicerimus effluant. Et verò effluent, nisi dum adhuc recenti memoria complectuntur, mente atq; animo repetantur, & quasi cibaria non bene cocta, iterum atq; iterum bulliendo recoquantur.

Quintil. lib. 11. cap. 2.

Inolescere menti. Cap. VIII.

VErborvm vsum sępenumero distare ab eorundem origine nullus ambigit, & in explicandis auctorum sensibus modo hanc, modo illum sequi fas esse concedent æquo animo omnes: Itaq; literatoribus ægre esse non debet, si in explicanda præcepti Ausoniani mente pulcherrima, & ordinatissima nos vsu vocis *inolescendi* contempto, originem illius secuti fuerimus. Ergo propterea sunt nobis ea meditanda, & animo memori ruminanda, vt menti inolescant. Sed quid hoc sodes? Quartus ad scientiam gradus hic aperitur. Quid sit olere norunt omnes, qui olfaciendi facultate non destituuntur. Vt ergo abolere est extinguere, & quasi vel odorem rei omnem extergere, non modo rem ipsam perdere: ita *inolere* iuxta vocis originem esset rem quampiam eâtenus inferre alicui, vt odore illius tantũmodo affletur, & perfundatur. Quoniam verò

leuem

leuem quandam & superficiariam inhæsionem intelligi volebat Poeta, verbum incohatiuum adhibuit libentius; cum alioqui primitiuum loquendi vix admittat vsus: vt sit *inolescere menti* idem propemodum, quod inodorare mentem halitu notitiæ meditatæ, propriè loquendo. Neq; enim me præterit, hoc verbi posse quidem aliâs accommodari ad ἐμφῦναι vel ἐμφύεσθαι, quod esset. inhærere, vel etiam aliquando ad ἐμφυτεύειν, quod est inserere. Verum huic loco non inhæsio, vel insitio, sed afflatio quadrat aptius. Ergo quarto loco meditationis prædictæ opera ac labore mens aspergenda est, ac ferè tingenda rerum, quas fuimus docti, quasq; doctè intelleximus. Hactenus aspersionem modo, & tincturam scientiæ quartus hic discendi labor attulit: nondum autem corpus ipsum natiuũ & substantiam scientiæ mens assecuta. Et vix dici potest, quàm scitè eleganterq; Poeta, dum memoriam tantum affici significare voluit, odoris huc sensum transtulerit

rit. Magnam etenim affinitatem, nescio quomodo, contractam videmus, Me-
10. moriæ cum odore. Hoc norunt apprimè, qui primeuæ linguæ mirificam efficacitatem primioribus labiis degustarunt. Nam ab eadem radice זכר & memoria prodit, & odor apud Hebræos.

Quæ didicisti haud dum, dicendo
Cap. IX.

SVAVE olentis scientiæ suffimine iam oppletæ sunt ædes: quid restat amplius? Nimirum quod omnium maximum & præcipuum: habitum scilicet scientiæ comparare: sine habitu namq; habemus nihil. Rectè philosophi primi firmum illum & stabilem vel in animo, vel in corpore quasi alteram cōceptam naturam ἕξιν vocarunt. Proinde meditata, atq; adeo menti infucata, vel etiam leuiter impressa scientia, nondum scientes homines facit, habitudinem (fateor) sed non habitum induxit. Habitus iste, qui vix vllo vnq̄ tempore, vel impedimento

mento dimoueri possit à subiecto, parandus omnino nobis; si scire in solidum volumus. Hoc opus, hic labor: vt sine labore, & nullo ferè opere nostro, tanq̃ natura sponte sua in id prorumpat, scientiam, vel scientiæ partes, quas amplectimur, in promptu ac velut innumerato habeamus necesse est: vt vbi sit vsus, ilico, & liquido quasi è promptuaria cella depromamus: secus haud dum nosse nos nouerimus, & profiteamur, Quid? si quod opere multo & labore ingenti parandum esse dicebamus (hoc erat habitum comparare) via facillima, negocio minimo indulgens, Magister & experiens Ausonius doceat nos assequi? Docebit (ni fallor) documento sequenti, vnico tãtum verbo luculentissimè.

Dicendo. *Cap.* X.

NIsi res ipsa per se loqueretur, frequentiáq; experientia comprobaretur, physicam rationem adhibere non esset difficile: quod sæpe ac sæpius pro

nunciando quiddam, mens vnà cum lingua in eo percurrendo ita assuefit; vt labia vel sine mente, certe aliud agente animo, ne dum mens ipsa sine vllo labore, vel cogitatu laborioso, ad libitum possint & extemplo singulas vel vniuersas partes illius expeditissimè, & liquidissimè proferre, quod exerta voce fuerat frequenter iteratum. hoc expressit Ausonius verbo isto *dicendo*. Mirum dictu; quomodo rursus ac rursus quamuis longissimam orationem legēdo ac relegendo altiori voce, hoc est *dicendo*, ac potissimum exercitamenti gratia alios docendo, memoriæ Thesauro tandem ac tutò commendentur, quæcunq; in ea custodita, & asseruata cupimus. Sciat studiosa Iuuentus, ad scientias capessendas aliam procliuiorem vel magis εὔκοπον εὐκολώτε viam repperiri nō posse. Quiritetur nemo posthac durum negocium singula ediscere. Naturam incusare nullus audeat in posterum duriore memoria natum se, vel fluxa nimis. Promptum remedium, medicina in me

dium

dium. Dictet tantum quæ velit addisce 11.
re; & dictet voce expedita: rationem expeditam aio sibi repertam. Mirabitur paulo post sua sibi fecisse hodie, prorsusq; domestica, quę nudius tertius erāt aliena & peregrina. Mirabitur ac secum dicet; vicimus, vicimus, fugitiua mancipia, interdum etiam rebellantia sumus consecuti: Catenis vincta tenemus, & compedita, nec elabentur. Quintus gradus hic est, beneficio cuius sextum & vltimum apprehendemus tandem, qui sequitur.

Absumere tendas. Cap. XI.

VLtimvs iste atq; altissimus, solidissimusq; discendi gradus, sed in Ausonio vel vetustate vel ambiguitate malè fractus, & conturbatus, totum hunc locum tantis ruderibus ac sentibus impeditum dedit, vt ascendi hactenus à nemine (quod sciam) potuerit. Quidam namq; legerunt *absumere:* idq; ex antiquorum scriptorum codicum auctori-

tate (vt editiones virorum doctissimorum Scaligeri & Vineti testantur, Quidam è diuerso contrarium approbantes *adsumere* reposuerunt. Sed vtro legatur modo nullus non hæsit vtrobiq; Nos neutrum repellimus, atq; in vtrouis & sensum & ascensum repperimus valde commodum & sententiæ nostræ mirificè consonum. Sententia fuit in sexto hoc gradu habitum memoriæ comparari. Nam, post frequentem atq; iteratam dictionem vel lectionem, mēs ita vomere linguæ quasi proscinditur, vt li ras rerum memoratarum benè impressas accipiat ac retineat. Ergo sextus hic locus continet perfectionem atq; absolutionem disciplinæ, quam optamus; habitum enim adipisci discendo quærimus, præterea nihil. Hunc habitum, siue hanc perfectionem, siue absolutionem disciplinæ amborum istorum verborum *absumendi* & *assumendi* vocibus exprimere licuit. Si legamus *absumere*, quod (quia viris doctis, quos nominaui placuisse video) malim: Quis nesciat *ab-*

sumere

sumere accipi pro consumere? consumere autem esse rem absoluere, nullus negabit. Absoluere verò valere perficere, vt absolutionem posse perfectionem in confesso est omnibus. Ergo idem erit *absumere* cum perficere. Vt mens loci sit: quæ in mente quidem, & à doctore mostrata, & à nobis intellecta & meditata, & quarto etiam loco insolita tantum; nondum verò insculpta, hæc didicisse hactenus gloriari non debemus; Quia re vera non dum illa scimus; sciemus autem, veramq; & solidam illorum scientiam tenebimus; si demus operam, vt *dicendo* ea absumamus, hoc est, hauriamus, & absorbeamus, ita vt mens imbuta vniuersa & singula imbibat, suosq; in sinus accipiat, suam tandem in substantiam naturamq; conuertat. Hoc (ni falsus sum) fuit illud *absumere* nimirum consumere, perficere & consumare, siue quod vulgus literatorum dicit consummare. 12.
Nam verbum, quod illi à summa deductum autumant, & geminato M. scribunt, & proferunt, ego à verbo

consumo potius deriuatum putarem, variata tantùm coniugatione: vt in aliis nonnullis factum nouimus, neq; in eo bis mugire placet. Nam primitiuum, *summare*, nunq̃ comparet apud puriores latinæ linguæ auctores. Quinimo & *summa*, & *summum* nomina à verbo sumere, quòd illa iam sumpserimus, fluxisse iudicanda. Ergo quæ consumuntur, rectè dicuntur, vt consumpta; sic consumata: & quæ huiusmodi, absoluta & perfecta sine dubitatione. Itaq; si *absumere* idem sit, quod *consumere*, nulli dubium, quin *absumere* valeat perficere, & ad summum gradum, nempe ad habitum scientiæ peruenire. Mitto quòd cum *meditari* rationem quandam habeat cum ruminare, vt *dicere* ferè cum mandere: post ruminationem verò & iteratam mansitationem, sequatur deglutitio: quemadmodum post cibi sumptionem sequitur eiusdem cibi assumptio: valde propriè collocatum videmus *absumere*, quod ex altera parte respõdeat ingurgitationi, & deglutitioni,

pro

pro eo quod erat, ruminatam & commanſam doctrinam in viſceribus noſtris recondere. At verò ſi legendum ſit *adſumere*, eadem prorſus rei conſeruata ſententia, verborum modo commutata notione, ſic interpetrabimur. Quoniam ſumere quid ſit, norunt omnes, & inter alias acceptiones interdũ ſumitur pro ſibi arrogare, & proprium quid facere; *adſumere* proculdubio valebit latinè, ac propriè ſibi vendicare rem aliquam; propriam, ſuamq; aſſerere, & quod ad rem noſtram plurimum facit, *adſciſcere*. Quid nãq; aliud quærebamus, quidue, ſcala diſciplinæ erecta, laborabamus attingere aliud, quàm ſcientiam & ſcire? At *adſciſcere* vim addit verbo *ſciſcendi*; *ſciſcere* autem à *ſcire* propagari non dubito. Erit ergò *adſumere* idem quod 13.
adſciſcere, quod eſt validè aliquid & conſtanter ſcire. Sed quæ Circuitio? nonne habitum affectamus? quomodo habeamus melius quàm rem adſumendo: nulli autem dubium, quòd quo propius rem aſſumimus, eò proprius eam nobis

applicamus, res autem quanto proporri tanto magis nostra; atq; in ære nostro censenda. *Adsumere tendas* ergo valet, adnitaris tuam facere, propriamq; dicare, vt ille ait. Atq; ita duo hæc inuicem committentes *absumere & adsumere* eandem sententiam vtrinq; elici noscemus, diuersa tamen habita ratione. Illinc spectamus terminum (vt dicunt) à quo, hinc verò ad quem. quomodocumque tandem concipiatur hic locus, sententia semper constat eadem, quam nouo summario inculcatam mentibus studiosæ Iuuentutis curabimus, *Si os loquatur mens ditatur*; hoc est edisces promptè si dicas sæpe. Postremus etenim discendi gradus fuit, ediscere: quod Ausonius hic vocauit *absumere* vel *adsumere*. Neq; mirum alicui videri debet tantam vim

Virg.

14. *dicendo* inesse, vt facillimè inde ediscentes verè scientes tandem euadamus. Quomodo *discere* frequentatiuum, siue iteratiuum videtur esse à *dico*: perinde atq; primores Latini sermonis propagatores Iuuentutem monitam hac ipsa di

ctione

ctione voluerint; quòd si discere cupiant, frequenter atque iterato dicant, Sic dicendo ediscent, ediscentes scient, non antea neq; alia ratione. Sed cur ex loquendi consuetudine nec certa, nec vbiq; gentium trita, in re certa, naturali, atq; omnibus & nationibus & temporibus communi argumenta sumimus, ac non potius ex philosophia, quæ sola veras ac perpetuas rationes afferat? quærebamus cur dictio, siue locutio quę lingua fiat & voce tantam vim habeat ad memoriam vel ad efficiendam, vel confirmandam, vt minimo mentis labore possimus vel aliud agentes à memoria fidelissimè pronunciare. Ratio in abdito non est. Animus & corpus (hę namq; hominis partes) ita inuicem operas mutuas sibi dant, vt in quo partium altera laboret, in altera laboris fructus consequatur. Hinc fit, vt non possimus flectere animum in rem quampiam, quin ilico in eandem vergant cum oculi tum reliqua membra corporis, quatenus sit opus. E contra corporis nullam partem

ad quoduis opus assuefeceris, quin mens & animus continuò ad idem inflectantur & assuescant. Hinc externæ laudantur cæremoniæ, quòd internum affectũ non modo significent, sed efficiant quoque. Quid ergo mirum sudicendo, ac iterum dicendo, quę pronunciantur labiis, sculpantur in animo? Hinc patet, quod sæpius dictum nobis, hoc loco repetitum studiosis & conclusum non displicebit. Qui ad studium Musices se applicat, encyclopędiæq; artem vnam aut alteram vel cunctas ambiat, facilè optatam metam continget.

1. Si doceatur.
2. Si quæ doctus fuerit capiat, noscatq;.
3. Si quæ norit meditetur.
4. Si meditata curet inolescere memoriæ.
5. Si quæ menti vel memorię suffita intus, exterius voce & lingua dicat & pronũciet. Nam
6. postremo loco tandem inde fiet, vt quę cortice tenus

erant

erant commissa memoriæ, in viscera & medullas vsq; interiores penetrent: ita vt tum deniq; illita prius illa tantum, infigantur demum atq; inserantur, Itaq; verè ac solidè nobis scita dici queant.

Epigraphe de Demosthene, quid sit ad hoc Epigrammum. Cap. XII.

INSCRIPTIONEM huius Tristichi *de Demosthene* plurimorum ingenia torsisse, non est incredibile. Nam neq; de quo Demosthene sit accipienda declaratur. Et de magno illo Oratore Atheniensi si intelligatur, quid rei cum illo habeat, satis non apparet. Nos in re valde obscura nil affirmantes, coniectura tantummodo nostra indicata, iudicium aliorum expectabimus. Præceptio carminis huius tota, vt vidimus, in eo erat, caput acquirendæ disciplinæ in habitu mentis consistere. Habitum verò istum paruo negocio parari posse *dicendo*, formata scilicet exterius voce, quæ intus

animo conceperamus. Sed ab Excellentiſſimi illius Oratoris conſuetudine atque arte, de facili potuiſſe in ſcholas Rhetorum manare præceptum huiuſmodi adducimur. *Si quis ediſcere promptè*
15. *& ſolide quippiam velit, vocali nixu illud iterum atq; iterum ne pigeat pronunciare*. Celebratur autem de Demoſthene ad fluctum maris illum declamare ſolitum. Cauſa cur id factitaret, quam M. Tullius & Plutarcus afferunt, & ſi nonnulla ſit, potiſsima tamen (ni fallor) non fuit. Dicunt propterea id illi fuiſſe in more, vt ſtrepitum concionis aſſueſceret voce vincere. Ergo non Demoſthenis factũ hoc Oratoris celebris, ſed Demoſthenis addiſcentis in ſuo tyrocinio. Deinde quorſum conari ſtrepitum frementis populi ſuperare voce, cum beneuolentiæ captatione, aliisq; artibus id fiat cōmodius. Præterea ſi ad clamores populares clamore vocis ſe obfirmare conſilium fuit, vocemq; & latera roborare tantum curabat, cur declamabat ad fluctus marinos & non potius carmina

M. Tull. de fin. l. 5. Plut. in Vit. & de x. orat.

Poetarum

Poetarum quæ memoriter tenebat longè minori negocio & maiore cum emolumento inclamabat? Collem inscendendo canere satius certè fuit, quàm ad littus stando vel sedendo vociferari. Denique si tantum assuescere moliebatur: vbi iam assuefactus, cur ad littora rursus accedebat declamandi causa? familiarem enim & perpetuum fuisse hunc Demostheni morem accepimus. Sed demus hanc fuisse causam (nam viris tantis obuiam ire impudentiæ non minoris esset, quàm imprudentiæ) certè primariam causam non fuisse licet arbitrari. Notum omnibus hoc est, deq; tanto oratore diligenter obseruatum: impræmeditatum illum ad concionandum nunquam accessisse. Cum dico impræmeditatum, non intelligo sine vlla meditatione præuia; quis enim temerè atq; inconsiderat è agat de republica apud populum vel in senatu? Verùm intelligo Demosthenem, quę ad suam lucernam accuratissimè lucubrarat, memoriæ semper mandare consueuisse fidelissimè, vt posset

ad populum agere confidentissime. Rationem autem commendandi memoriæ longissimam quamq; Orationem iniuisse illum certissimam, facillimamq; par est existimare hanc ipsam met recitandi ac sępius dicendi. Propterea ad littus ventitasse; vt loco solitario, & ab omni turba longe secreto ad maris fluctus alta quantum posset voce dicens, à nemine audiretur; & gesticulationes varias meditans non irrideretur. Quoniam verò talem ediscendi rationem ab oratoria facultate, & à Demosthenis exemplo manantem, valde laudatam & obseruatam in scholis liberalium disciplinarum postea fuisse coniicimus: Ausonius discendi modum tradens & gradum quintum, quem dicebamus ad habitum discendi comparandum primas tenere decernens, hoc est ad ediscendũ plurimum conducere dictionem iteratam, epigraphen præcepti de ratione discendi ponere voluit *de Demosthene*. Vt ab hoc tanto Oratore desumptã totam hanc discendi methodum intellige

remus

remus. Adde,quod(vt antiqui scriptores magno consensu tradunt) exemplo suo Demosthenes docuit,quãtum ponderis exercitatio haberet contra naturam etiam ipsam: qui specu sub Terrã effosso, illuc semiraso etiam capite descendebat, ne à domesticis quidem suis conspici vnq̃ pateretur. Ibi ad speculũ se contra vitia naturę, quibus multis & magnis scatebat,exercitatione, atq; frequenti vsu comparabat: eatenusq; decertabat, quatenus tandem victor euaderet, quod fecit pertinacissimè ac fœlicissimè. Quis enim inter Græcos Oratores maiorem laudem ac nomen Demosthene fuit consecutus? quem vsquã legimus à natura plura & maiora vitia ad eloquendum habuisse? Naturam ille quibus machinis superauit, præterq̃ vsu & exercitatione? De illo tradunt scripsisse Phalereum, cum *rho* dicere nequiret, exercitatione fecisse, vt planissime diceret. De eodem legebam⁹ vt Thucididem imbiberet, septies historiam illius sua manu descripsisse. Cum

M. Tull. 2. de Diuin.

itaq; diſcēdi methodus hic ab Auſonio poſita ſummam & pertinacem exercitationem expoſcat; exercitationem in docendo & diſcendo; exercitationem in meditando & memorando; exercitationem potiſsimum in pronunciādo. quis neget, quando Demoſthenis omne ſtudiū extitit in exercitatione, atq; in exercitatione ac frequenti vſu ſpem omnem ſui certaminis & coronæ Demoſthenes collocabat, meritò præceptionem hanc de diſciplinæ methodo aſſiduam & pertinacem exercitationem requirente, tamq̃ à Demoſthene deſumptam, de Demoſthene inſcriptam fuiſſe.

Alterius Epigrammi Auſoniani de Demoſthene, explicatio. Cap. XIII.

HINC alterius doctiſſimi atq; ingenioſiſsimi Poetæ loci aperiendi datur occaſio. In quo ſat mirari non poſſum, quomodo virorum doctiſsimorū, atq; diligentiſsimorum mens aliquādo peregrinetur. qui nam ego præ AEliæ

Vineti eruditione & varia lectione futilis doctrinæ, & nullius planè notitiæ potui videre, quæ ille non vidit? In prima commemoratione professorum de Victore Mineruio legit Vinetus.

„ *Et Democthenicum quod te primum ille vocanit*

„ *In te sic viguit, cedat vt ipse tibi;*

Et quamuis ingenuè fateatur vir candidus loci sensum & ordinem non satis videre: & interdum legat *ter primum*, quod rectum fuit & rectè concipitur in editione Ios. Scaligeri: exponit tamen suo modo quem mihi persuadeo, lectis his, abdicatum iri à patre veritatis amantissimo. Res planissima, neq; vllæ in ea salebræ. Referunt Plutarcus & alii plurimi de Demosthene, illum aliquando interrogatum, quid in Oratoria esset primum: respondisse, actionem. Rursus rogatum, quid secundum: iterũ respondisse, actionem; Tertium quid est, ò Demosthenes in Oratoria? Tertio item respondit Orator eximius, actio proculdubio. Hoc fuit Demosthenicum illud 16.

Plut. in vit. Dem. M. Tull. 3. de orat. & i Brut.

ὑπόκρισις videlicet, quam ter primam vocauit Demosthenes. Hanc in Mineruio sic viguisse dicit Ausonius, vt ipse Demosthenes illi in agendo, & pronunciando facilè cessisset. Fuit autem Demosthenes in hac parte non solùm mirabilis, quia venustissimè & aptissimè agebat, pronunciabatq;: Sed quia natura factus ingenio ad eloquendum ineptissimo, lingua vitiosissima, humerum iactatione ad fastidium & risum vsque ingratissima: diligentia tamen, magisterio, exercitatione, vsu, contentione, peruicacia tantum profecit, vt illud celeberrimum *de Demosthene* iactaretur: magnam partem Demosthenis abesse à Demosthene cum eius Orationes leguntur. Quid si illam Bestiam audissetis? obtrectator eius dixit AEschines. Et sanè quid ille nō fecit cum ad speculum (vt dudum dicebamus) periclitabatur, dum pronunciando difficultatem scrupis ore insertis emendare adnitebatur? Si itaq; tantum habet roboris exercitatio vt naturam ipsam peruincat: nostrū

verò

verò hoc Tristichum ad solam exercitationem, studium omne ritè discendi referat; si rursus ad sciendum opus est ediscere, & ad ediscendum iuuat mirandũ in modum recitare; nulli mirum si Demostheni exercitationis primario patrono & quasi tutelari Deo; Item si Demostheni ediscenti cuncta quæ dicturus esset, & ad ediscendum recitanti & dictitanti, præceptum istud discendatum artium referatur.

Musæ cur accersantur in tractationem de disciplina. Cap. XIIII.

SED quoniam discendæ artes, quas intelligimus, quarumq; addiscendarum methodum tractamus, à Musis, hoc est ab humanitate, ac doctrina (vt Musarum Apollo M. Tullius interpretatur) multum abesse non possunt, quinimo artes istæ vel Musæ ipsæ sunt, vel Musarum aut soboles, aut origo, vt paulo post explicabitur: Certè doctrinarum & leporum pręsides habentur Musæ

ſæ ab omnibus: & Nymphas illas, quas
Horat. doctiſsimus Horatius *Nymphas diſcentes*
vocauit, Muſas eſſe non dubitamus;
Age rationem diſcendi profeſſos ne pigeat, nos de Muſis apponere quædam, quæ ad locum Auſonianum amplius illuſtrandum mirè conducunt. Si qui autem noſtra hæc vt noua, & ab antiquorum commentariis non parum diſcrepantia fortaſſe refugiant: ſciant velim præcluſam hactenus nemini fuiſſe philoſophandi viam; modo iudicii & rationis biga vehātur. Meminerint quoq; ἀνεωγμένας μουσῶν θύρας καὶ ἀφθόνους.

Dicamus ergo primum de numero Muſarum; Deinde Muſæ nomenclaturam indagemus. Poſtea parentes Muſarum aduocentur. Deniq; præſtantiam illarum inuicem committamus ab explicatione Carminis ſuſcepti nil vnquam declinantes.

De Numero Muſarum. *Cap. XV.*

IN Muſarum numero diſſentientem vſq; adeo cerno antiquitatem, vt non

tædeat

tædeat modo, sed planè pudeat in opinionum tanta varietate recensenda, tempus consumere. Duas tantùm Phurnutus narrat fuisse olim Musas in opinione multorum; tres Ephorus & Eumelus fecerunt; Aratus cum Mnesea quatuor finxerunt. Nec defuerunt, qui pro sensuum numero, quinq; Musas posuerint. Myrtilus (teste Arnobio) septem inducit; Quem numerum probauit in Musis etiam Epicharmus. Crates apud eundem Arnobium octo asseuerauit: quod videtur innuisse noster Ausonius cum dixit alicubi ludens

Arnob. lib. 3.

„ *An te carminibus iuuat incestare Ca-*
noras
„ *Mnemosynes natas aut tres, aut octo*
sorores?

Auson. epist. 5.

Ad extremum Hesiodus nouem cum suis nominibus prodit. Miror à nemine senarium numerum in Musis vsq; probatum; qui tamen si à ternario discedamus, physicæ veritati, atq; huic nostro instituto maximè conueniret. Verum enimuero M. Varro, quo talium

rerum

D. Aug. lib. de Doctr. Chr. rerum (D. Augustino iudice) nullus fuit vel doctior vel curiosior, tres tantùm Musas asserit: & quomodo postea creditas nouem, ex antiqua historia etiam deducit. Quibus ab Hesiodo postea fuisse nomina imposita declarat. Hoc doctè, atq; eleganter in suo Gripho significauit Ausonius

Auson. in Gripho.
,, *Tres solas quondam tenuit, quas dextera Phebi*
,, *Sed Sicyon totiens ternas ex ære sacrauit*
,, *Relligione patrum.*

Verum ipse aliquanto altius inspectans, non ita vel temerè, vel vnius Ciuitatis Sicyoniæ facto per cunctam Græciam, imò per omnem omnium disciplinarũ & scientiarum orbem, antiquum & verum ternarium numerum Musarum ad
17. nouenarium excreuisse mihi persuadens, aliam huius numeri adauxti causam extitisse arbitrabar. Nam (M. Tullio auctore) triplicem ordinem Musarum fecit antiquitas. Vel, vt idem Arnobius tradit, tria genera Musarum fuerunt

M. Tull. de nat. Deor. lib. 3.

runt

runt priscis Theologis. Musas primas memorat apud Ciceronem Cotta: memorat Secundas, & Tertias. Sed primi ordinis Musas, quas dicemus nos apud antiquos Philosophos? non ne studia illa prima quę ad sciẽtias nos instruunt, ac viam sternunt? Cum Musę secundi ordinis sint absq; dubio scientię ipsæ, artesq; modò liberales dictæ, modò Musicæ, in quibus animus humanus se perficit, atq; ad diuinam naturam proximè accedens, se planè beat in hac vita mortali. Sed ordinis tertii Musas, quas dicimus? oblectamenta illa (puto) sonora, numerosaq;, quibus animus primis vel etiam secundis studiis lassatus recreatur per interualla. In ordine primò, licet à Cotta Tulliano quatuor Musę collocentur; tamen (vt mox explanabitur) vel sex ponendæ, vel quòd verius, tres duntaxat. Idem in Secundis & Tertiis iudicandum. Nam scientiæ omnes, quarum munus perficere naturam humanam, vel orationem vel rationem (functiones hominis proprias) expoliunt. At

ratio

ratio vel in contemplando versatur vel in agendo. Vnde Musæ tres in altero ordine, elocutionis, contemplationis, actionis. Tertiæ quoq; Musæ, verè Camenæ quæ in cantilenis cernuntur, & quarum materies sonus est: quia sonus triformis. Aut enim editur voce, aut flatu, aut pulsu, vt idem D. Augustinus docet ex M. Varrone, & Magnus Ausonius cecinit in suo ternario.

D. Aug. 1 2. de Doctr. Chr.

Auson. in Gripho.

„ *Ore, manu flatu, Buxo, fide, voce canentes.*

Trinæ merito numerantur. Ergo in triplici Musarum ordine, Musæ ternæ nouenarium chorum iure compleuerũt. Hæc rationi congruentiora, certè planiora, videri possunt, quàm quæ de Musarum numero disputantur apud Plutarcum, & apud Macrobium in saturnalibus. Ternarium Musarum numerum in ordine primo (missis reliquis, qui à presenti nostro instituto alieni) probamus ex hoc ipso loco Ausonii apprimè musico, quem interpetrabamur. Has Musas dicebamus esse studia illa nos ad scien-

Plutar. c. 7. l. 9 Macrob. quæst. Symp.

ſcientiarum orbem, encyclopędiam videlicet, Muſarum ſecundi ordinis Chorum, informantia, & deducentia. ſtudia iſta ſunt illi ipſi gradus, quos in diſcendi methodo ſæpe iam memorauimus, & in tribus verſiculis Auſonianis contineri contendimus: Vnicuiq; tamen Muſarum binos & binos gradus attribuentes. Ac ſane per quoſdam ſyzygias ita procedunt, vt ſex gradus tribus tantùm actionibus re vera conficiantur, licet duplo plures ratione diſcernãtur. Nam primam ſyzygiam docendi & diſcendi quis neget ſimul fieri? & eſſe viam vnam & eandem quaſi aſcenſus & decenſus? 18.

„ —— *Quid .n. propius q̃ cura docentis*
„ *Diſcentisq́, labor?* Fr.Benc.

Canebat in ſtellam noſtræ tempeſtatis Lucii mei frater poeta lucidiſſimus. Hoc primo Coniugio naſcitur prima Muſa. Secunda quoq; ſyzygia meditationis & leuioris in mente impreſſionis ſimul itidem peragitur. ita vt neceſſariò quæ meditantur animo, inoleſcãt

menti

menti & memoriæ. Et è contra inolita menti, meditata vnà fuiſſe neceſſum eſt: ex hoc pari Muſa ſecunda. Tertia Coniugatio quæ erat *dicendi & abſumendi*, hoc eſt lingua pronunciandi meditata, & ſua propria ac domeſtica dictata faciendi, vnica quoq; functione perficitur, plus minus pro vt frequentius, rariuſue meditata, memorataq; repetimus: hæc tertia ſocietas peperit ter
19. tiam Muſam. Non ne igitur doctè ac ſapienter finxit docta vetuſtas, hoc eſt antiquiſſimorum Poetarum ſapientia, Muſas tres? Et non ne valdè eruditè ac methodicè noſter Auſonius tres iſtas diſcēdi magiſtras in ſex gradus diduxit.

Trium primarum Muſarum Nomina.
Cap. XVI.

QVOMODO Muſæ nouem, & quomodo tres, & cur ſex dici etiam poſſent vidimus. Nunc de nominibus earum dicendum, non quidem omniū ſed quarum Choreas tantummodo ſpe

ctamus

ctainus, hoc est trium ordinis primi. Et si quidem quæ à Pausania traduntur, committantur cum iis, quæ apud M. Tullium referuntur à Cotta, & ab Ara- Arat.in 5
to scripta fuisse docent viri nostræ ętatis doctissimi, dicemus οὐκ ἀμύσως primã Musam vocatam fuisse Didachen. Nam Lil. Gir.
Musæ nomen apud Ciceronẽ *Edarches*, vt olim legebamus in tertio de Natura Deorum, quod postea à viris doctis ex 20.
Arato mutatum fuit in *Arche*, sed vtrobiq; corruptissimè, cum *Didache* (ni fallor) sit legendum. Quod quàm belle, quàmq; appositè quadret Musæ primæ, vel primæ nostræ syzygiæ, qua doctrinam vnà cum disciplina complecti dicebamus, in procliui est. Secunda Musa vocabitur Melete: hæc enim meditatio, quæ primam & potissimam partem secundæ syzygiæ obtinet. Tertiam nullus dubitet fuisse Mnemen: Significat hæc memoriam, mentem intelligo iam grauidatam scientia, quæ pars altera tertiæ syzygiæ fuit, postremum discendi gradum & perfectissimum assecuta.

Itaq; Musarum nomina nostri ordinis primi ista, Didache, Melete, Mneme. Quòd si qua trium Musarum nomina alia apud priscos reperiuntur: vt fortasse apud M. Tullium *Thelxinoe* vel Thelxiope, & Aoide, illa ad vocis meditamentum, quod menti si meditationi proximum est referemus. Nam memoriter pronunciãtes, quæ partim scimus, partim ediscimus, occinere solemus. Cantus autem demulcere mẽtem, quis ignorat? nisi potius, quod sanè verissimum est, studiorum musicorum quorumcumq; primam originem Cantum & Cantilenarum dulcedinem extitisse statuamus. Atq; hinc factum, cur quidam interdũ quatuor Musas facerent; alii interdum quinq;. Nam sex nostros gradus modo iugabant ad libitum, modo disiungebant.

Vnde Musæ Nomenclatura. *Cap. XVII.*

NVNC Musarum trium primarum nominibus, & nominum rationibus

bus explicatis, quæ nos deterreat pigri-
ties ab inuestigatione oppidò quàm
Musica, & docta, cur sic in genere Mu-
sæ omnes à primo nuncupatæ? Nam
ad Ausonianę præceptionis ampliorem
intelligentiam, id quoq; non parum con
ducet. Scimus apud Platonem Musæ
nomen deriuari ἐκ τοῦ μῶ τὸ ζητῶ est .n.
Musa ζητητική vt inquit Eustratius. Et
Hærcle sine disquisitione, ac diligenti
indagatione scientia nulla. Quàmq̃ alii 21.
viri docti ab eadem origine, Musæ voca
bulum deducentes, qua τὸ μῶ valet etiã
προθυμοῦμαι contendunt sine prompta, &
ardenti quadam cupiditate musici stu-
dii (quod certè verissimum est) Musas
fore nos omnino semper dedignaturas:
sed quid (amabò vos) vel syllaba vna in-
tercedit similitudinis inter μάειν & Mu-
sam? Neque nos fugit originationem
Musæ laudari à Plutarco, quod μοῦσαι di-
cantur quasi ὁμοῦ οὖσαι. quandò sororia
quadam beneuolentia, & consuetudine
vinctæ inuicem adeo noscantur, vt si
vni earum operam demus, vel quis etiã

vacare necesse habeamus, (complexu namq; mutuo se ambiunt scientiæ cyclicæ, vti dicebamus) & Orpheum habeamus auctorem, Musas dictas quasi μελετήσας, quandoquidem cantus dulcedine animos nostros afficiant mellitissimè. Tantorum virorum iudicia, non est meum conuellere, sed admirari potius & sequi, tamen Eusebii notationi libentius adhæreo, quatenus Musas ἀπὸ τοῦ μύειν dictas censet. V. namq; latinam literam, feralem vocatam nostro Ausonio in locum .Y. græcæ subditam fuisse, vt loquitur Terentianus, notius est, quam hoc loco nobis sit referendũ. Non subscribam illi tamen, quatenus τὸ μύειν vult significare διδάσκειν καὶ παιδεύειν hoc est docere, vel bona & honesta disciplina instituere. Nam & si μύειν hoc ipsum valeat, & Musarum quarumcumq; sit docere, & honesta disciplina instituere; non propterea tamen Musas ita dictas à principio priscis illis sapientibus reor. Multo enim antiquius Musas hac voce compellatas vero simile est, quàm

τῶ μύειν docendi & instituendi significatio tributa. Nec dubito, quin Græcũ verbum, quod nictationi, vel potius occlusioni oculorum quoq; accommodatur, a labiorum atq; oris ista, quam intelligimus, compressione fuerit olim deriuatum, & mussandi significatio illi prius aptata, quam conniuendi; vtrobiq; certè pressuram quandam intelligimus, & clausuram, Ergo μύειν quod à viris eruditissimis, qui magna cum laude, neque minore diligentia & labore hæc tractarunt, omissum demiror, valet mutere vel mutire: vnde obmutescere, à quo mussare, nempe mutorum more (vnde nomen huic naturæ defectui) qui vel μυ græcum vel *mu* Latinum proferre tantùm possunt, preterea nihil. Hinc est quod μύειν & *mussare* traductum continuò fuit ad silẽtium & taciturnitatem, vt propriè, & natiuo significatu valeat tacere ac silere, quasi obmutescendo. Id ęmulati nos vernaculo nostro Idiomate, alterum sigma tollentes *musare* dicimus, quod est labiis arctè iunctis &

 exporre-

exporrectis (meditantibus ęquè & irrascentibus comune) profunde aliquid animo volutare: atq; inde Musas olim dictas putamus. Nam si de primis loquamur (quòd in addiscendo versantur) ἐχεμυθίαν illam pythagoricam necessariam illis esse nouimus. Meleten autem potissimam trium sororum (vt paulo post demonstrabimus) quæ tota silentium est (Mussat enim secum meditatio, nec fabulari cum vllo nouit) quis inficietur meritò nomen communicasse reliquis sororibus? si verò de secundis: quis non videt scientias omnes quietem, silentium, vacationem a cunctis strepitibus requirere? vnde saltus & syluas, lucos & nemora, auia deniq; loca & secreta Pierides habitasse dicuntur.

Lucret. „ *Auia per nemora ac syluas saltusque reperta*

„ *Per loca pastorum deserta atque ocia dia*, scripsit ille, & qui non dissimili elegantia, sed doctrina longe sanctiore scribit & vocat *Amantes otia Musas*. Fr.Benc.
Hinc Musarum templa, quæ dicebantur

Musæa,

Musæa, quàm longissimè ab vrbium strepitu ac frequentia ædificata: hinc noctem vocatam Euphrosinem Plutarcus testatur, quasi sapientem. Addo quod rerum notitiæ quæcunq;, literæ interiores & reconditæ, silente cogitatione animi, & quasi mussatione præcipuè comparantur. Deniq; mussando Musas ciemus, alia ratione neutiquam: Quòd, si cui cordi sit ludere potius argutè quàm in re grauissima, & suauissima vocabuli notationem veram sapienter inquirere: argutari non insulse per me licebit (Quando Musæ, & Poetæ, quod inquit ille Plut. de Curio.

„ *Floriferis vt apes insaltibus omnia libāt*

„ *Omnia nos itidem depascimur aurea dicta*: quod sugendo fieri vulgus putat ab apiculis) Musas sic dictas esse, quia μύζουσιν vndiq; quicquid mellitum est, grata carpentes tyma per laborem plurimum, vt noster Horatius aiebat. Sed veritati, & naturali, ac germano Ethymo cedant argutulæ vocum pullulationes.

Obiectio in Ethymo Musæ & eius solutio.
Cap. XVIII.

SED obiicias, quomodo Musæ dicantur à mussatione, si quas tertii ordinis fecimus Calliopem, Melpomenem, Thersicorem, sine cantione & tripudio nullæ sunt. Quæ verò sunt ordinis secundi, videlicet artes liberales literarumq; reconditarum notitiæ nobiliores, voces amant disputationesq;. Quę quamuis mutis literis mandentur, ob id mandantur, vt legantur aliquando, & per ora hominum efferantur. In primo verò Musarum nostrarum genere, non ne potissima Mneme erat, cuius Magistram posuimus dictionem, vocalemq; declamationem? Respondemus Tertias Musas non heras, sed ancillas esse Musarum. Quinimo hæ sunt illæ Musæ, quas meretriculas fortasse diuinus
Plat. Plato nuncupauit. Harum (licet ad institutionem Iuuentutis nonnihil accómodatarum) nullam modò nobis rationem

nem habendam duximus. Secundas Muſas quis neget meditatione potiſſimum, hoc eſt ſilentio, tacitaq; mentis verſatione gigni? Poetasq; literarũ interiorum, bonarumq; artium inuentores primos meditando & muſſando ſuas Muſas accire ſolitos? quod nobis diuinè Poetarum omnium coryphæus Virgilius non indicauit, ſed expreſſit, cum ipſo in liminè ſuorum poematum Muſam meditationi iungit & tribuit 22.

,, *Syluestrem tenui Muſam meditaris auena*, & Virg. Buc.

,, *Meditabor arundine Muſam*. Quod ſi canere, & decantari Camænas iuuet, hoc illis ex accidenti eſt, non originarium. Primi verò ordinis Muſas, quæ diſcendi normam & viam nobis aperiunt, nullus non ſentit in ſilentio maximè & tacita quadam muſſatione comparari. Tum quia diſcentem credere oportet; hoc eſt, præter ea quæ à Doctore dicantur, curioſè nihil debet velle quęrere vel diſputare; tum quia præcipuum ſtudium addiſcentis in medita-

tione versatur. Nam etsi dicere studiosus discipulus iubetur, ita vt absumat, quemadmodum declarabamus; eiusmodi dictio, & recitatio nil habet in se loquacitatis, cum secum tantùm loquatur exercitamenti causa: nec aliud dicat quàm quod prius meditando mutiuerat. Nihil obstat itaq; quin Musa, quod *Mu* faciat meditando, cogitando, & mutescendo, sic dicta fuerit longè sanè priusq̃ mutire, vel mussare ad mysteria quæ ab eadem voce denominata, vel ad institutionem eorum, qui mysteriis initiantur deriuaretur. Cum μύσαν pro ἔμυσαν (vti videre est) multo aptius referat Musam, quam μῶσθαι. Ab eadem namq; scaturigine manant, & μύειν quod est claudere, & μυέειν quod est sacris initiari, & (quod ad rem facit maximè) μύζειν quod est θηλάζειν nempe lactantis mammam sugere, id quod Mussando, & labia compressa porrigendo pręstamus. Nos vernaculo idiomate hanc labiorũ compressionem, porrectionemq; *far muso* vel *Musare* dicimus. Lactis .n.

&

& mellis,& Musices ob dulcitudinē eandem mira consonantia. Et quæ mira? Iouem à Musis (hæ namq; Melissæ) lacte & melle nutritum in cunabulis, vnde ipse Meliteus aliquādo dictus. Eundē autem Musarum Genitorem (vti statim dicemus) & à Musis altum fuisse (vt modò indicamus) non debet turbare quemquam. Si quidem vis cœlestis ingenii nobis à summo Ioue manat, artificium autem Mentis, quæ Iuppiter noster est, Musarum ope comparatur

„ *Alterius enim sic* — Hor. i ep. ad Pis.

„ *Altera poscit opē res, & coniurat amice.*

Musarum primi ordinis Parentes.
Cap. XIX.

IAM de Musarum parentibus adeo diuersa omnia, atq; incerta traduntur, vt opiniones varias auctorum referre non sit Musæum ornasse, sed obscurasse. Neq; mirum in tanta gnatarum ambiguitate, genitores haberi æquè ancipites. Nos adhibita discretione Musas primæ seriei, quas proprias huius lo-

ci

ci posuimus, & triplici syzygia contineri dicebamus, Ioue & Mnesymone natas non absq; sapienti ratione antiquitus creditas iudicamus. Per Iouem enim cælestem virtutem qua diuino quodam instinctu ad literaturam & bonas artes impellitur hic, excluditur ille, voluerunt intelligi prisci sapientes: vnde illud Maronis.

„ *A Ioue principium Musæ.*

23. quod licet ab exordio phænomenon Arati ductum videatur, & Virgilius ipse ita videri non recusarit: intulit enim.

„ —— *Iouis omnia plena.*

manifestè ad illud Aratæum μεσταὶ δὲ διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαι respiciens, nihilominus à Theocrito sine dubio sumptum id fuit: qui Idylliū Ptolomei sic exorditur. ἐκ διὸς ἀρχώμεσθα.

Nam mens Virgilii fuit asserere Musarum originem esse à Ioue, non (inuocatis Musis) vt vulgo capiunt, à Ioue principium rerum omnium manare: quod volebat Aratus. Atq; ita paternā Musarum originem, sagacius aliquanto

venati

venati sumus, quàm ii, qui cum Eustratio dixerunt, Musarum Patrem propterea dictum Ioue͂, quia ζεὺς ὁ νοῦς, Musam verò ὡς νοὸς προβολὴν καὶ ἐνέργειαν capiunt: sed hac ratione Maternam potius genituram explicassent, quàm patriam. Simul enim cum Matre foetus semper, at Pater forinsecus accedit. Per Mnemosynem aute͂ intellexit prisca sapientia mentem humanam: in qua tanq̃ in vtero materno formãtur disciplinæ, vel disciplinarũ methodi: quarũ vltima & perfectissima est Mneme (vt dicebamus) idest ipsa Memoria, vel Mnemosyne grauidata, & in habitu scientiæ iam facta. Ergo rectissimè illud Solonis,

Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα
—— μοῦσαι πιερίδες.

Nam qui Mnemosynem faciunt Musarum Parentem, quòd memoria sit valde necessaria ad scientias addiscendas, ii mihi non matrem Musarum memoriam videntur fecisse, sed obstetricem accersisse. Primarum Musarum genitricem agnoscimus nos memoriam pro

mente

mente, animi nostri potentia sumptam, & eandem secundarum quoque Musarum Matrem asserimus, pro mente iam in habitu scientiæ (vt statim dicemus) acceptam.

Musarum secundi ordinis Parentes.
Cap. XX.

QVos ergo Musarum secundi ordinis, parentes dicemus? hoc est, scientiarum cyclicarum quem patrem, & quam matrem nuncupabimus? Laborare cum Cotta Ciceroniano de Ioue altero, & de Ioue tertio, meræ nugæ. Vnus enim Deus, & apud veteres & veros philosophos vnus, atq; idem Iuppiter semper. Præterquàm quòd à Ioue sumpto semel initio prosperè, nõ est cur ritè auspicata initia rursus iterentur. Ergo quem scientiarum parentem, cui amorem, cuiq; venerationem præstare (sicuti Patri) par sit, agnoscemus? hæremus ne in via strata & complanata? Methodus nostra nobis reddit

iter

iter expeditissimum. Attendamus vltimam nostram syzygiam, hæc erat *dicere* & *absumere*: in qua continebatur tertia 24.
Musa: Sed in illo *dicendo*, nõ ne vsum & exercitamentum: & in illo *absumere*, non ne fructum & succum intelligebamus, quo mens imbuta scientia, Mneme idest memoria obfirmata dicebatur? En scientiarum Pater, vsus; en Mater, memoria. Vnde celebris Afranii sententia sapientiæ nomine Romanos allocuta, scientiarum orbem, nostramq; encyclopædiam intelligens.

,, *Vsus me genuit, mater peperit memoria*
,, *Sophiam me vocat Graij, vos sapientiã.*

Disciplinæ enim liberales vsu (tanquam Patre) frequenti & assiduo exercitamento comparantur. Et in Mneme quæ modò Mnemonesyne erat (tanquam Matre) concipiuntur. Mneme namq; & Mnemosyne eadem latinè memoria sunt, sed hæc (vt dicebamus) facultatem tantùm præbet, illa verò habitum præstat. Itaq; Musarum postrema ordinis primi coniugio suo gignit & parit alias

alias omnes ſecundi ordinis Muſas. Tertias ſiue ex Pierio natas, ſiue ex alio, nihil moramur; quamuis non ignoremus vulgarem muſicam, & ſonoram iudicio Ariſt.8. pol. etiam Ariſtotelis πρὸς ἀρετὴν τι τείνειν; Et conferre multum πρὸς τὴν παιδείαν, quandoquidem Muſica παιδιά quædam ſit, non diſſitemur.

Muſarum inuicem dignitas æſtimatur.
Cap. XXI.

DE trium iſtarum virginum inter ſe dignitate quid erit iudicii? præſtare ne cæteris Mnemem dicemus, quòd apud Delphos huic potiſſimus locus datus? An Didache reliquis anteſtabit, quia princeps aliarum & natu maior? Sed non'ne Meleten, meditationem, cogitationemq; animi mutam Muſis nomen dediſſe vidimus? Dicamus pares inuicem eſſe omnes, æqualiterq; præſtantes (vti ſorores decebat) ita tamen pares, vt ſingulæ prærogatiuam aliquam occuparint; Quarum Didache

quòd

quòd origine prima cæterarum sit, præstare cæteris facilè apparet: principium namq; in vna quaq; re quanti sit, ignotum esse nemini potest; quādoquidem non modo (vt vulgo iactatur) dimidiū, sed (vt magni philosophi censent) plus etiam quàm dimidium totius sit. Iuris consulti sic statuunt: Cuiusq; rei potissimam partem esse principium, certè μέγιςον παντὸς ἔργου ἀρχὴ præsertim Iuueni, & cui vis tenero, vt ait Plato.

Arist. 5. polit. Plat. de leg. 6. Arist. 1. eth. Caius de orig. Iur. Plat. 2. de rep.

„ *Incipe, quicquid agas*, pro toto est prima operis pars, noster Ausonius in artificioso ludo, prodigus in hac censura paulo magis, quàm qui dixerat consideratius & verius.

Auson. in Tecnop.

„ *Dimidium facti qui cœpit habet*: Acutè tamen, & ad Iuuentutis socordiam dispellendam valde accomodatè in epigrammatis idem noster rursus.

Horat. epist.

„ *Incipe, dimidiū facti est cœpisse, superſit*
„ *Dimidium; rursus incipe, & efficies.*

Auson. epigram. 80.

Quid? quod ἐν ἀρχῇ diuina lux quædam semper affulgere conspicitur; vnde initia & initiari tribuuntur sacris.

Cur

Cur ergo mirum ſi prima Muſa ſibi ven
dicet primas? Mneme contra quòd po
ſtrema omnium ſit, cuiq; reliquæ tan-
quam dominæ famulentur, honeſtiſſi-
mum locum ſibi aſſumet non iniuria.
Finis enim præſtat omnibus, quæ ſunt
ad finem. At quis abnuat, ſi doceamur,
ſi diſcamus, ſi meditemur, ſcientię ergò
parari iſta omnia. At qui ſcientia præ-
gnantem mentem Mnemen, Muſam
tertiam ac poſtremam, vocabamus. Ad
hanc vbi peruentum, nil quærimus præ
terea; laborum noſtrorum ſcopus om-
nis hic & fructus. At verò quis non lau
det in arbore fructus præcipuæ? Nam
ſi frui fructibus liceat, de ramis ac foliis
reliquiſq; partibus ſolliciti non valde ſi-
25. mus. Verumtamen Muſæ, qua Muſa,
dignitate penſata, Melete quæ medium
natura locum obtinuit, ſupremum ho-
norem ſibi dari iure poſtulat. Nam hæc
tota noſtra eſt, mentis ſcilicet atq; ani-
mi propria vis iſta, neque ab externo
aliquo, imo neque ab vllo noſtrimet
corporis membro dependet. Didache
ab

ab ore docentis vel a libris magistris pendet. Mneme locutionis & recantationis, hoc est linguæ & vocis (vt dicebamus) munus exposcit. Hinc meditari Musarum, Poetarum, Philosophantium maximè proprium. Neque enim musicis studiis se se applicantium res vlla meditatione & tacita mentis agitatione magis sua & peculiaris. Demum hæc vna Musa Cœlos ascendit, Deoq; nos simillimos reddit. Est enim instar diuinitatis αὐταρκής. Nullam etenim extrinseca re ascita suaptè vi ad opus exsurgit quandocumque libeat. Et hæc de Nimphis discentibus dicta. Vtinam sicut studiis & Iuuentuti ea libauimus, ita Musis litauerimus, similem periocham adolentes in gratiam adolescentum à qua sumus initiati.

SI DISCERE VIS MVLTA,
EDISCAS MVLTA.

Errata ſic corrigito.

pag.	ver.	Errata.	Correcta.
8.	7.	elegantiarum	elegantium
14.	16.	ῃ	ῄ
27.	17.	ſuosſq;	ſuosq;
29.	23.	adſumendo :	adſumendo ?
30.	1.	propoiri	propior
30.	22.	euadamus. Quomodo	euadamus,quãdo
42.	11.	ſuiſſe	fuiſſe
44.	21.	adauxti	adaucti
45.	9.	muſicæ	muſicæ
46.	24.	interpetrabamur	interpretabamur
47.	9.	quoſdam	quaſdam
48.	16.	diduxit.	diduxit ?
50.	7.	menti ſi	mentis
51.	8.	μῶ	μῶ
51.	8 & 9.	ξητῶ, ζητιτικὴ	ζητῶ,ζητιτικὴ
51.	13.	μῶ	μῶ
51.	25.	vel quis	reliquis
54.	1.	irraſcentibus	iraſcentibus.
54.	6.	ἐχεμυθίαν	ἐχεμυθίαν
55.	20.	μυξουσιν	μύζουσιν
58.	20,	μυξειν, θηλάξειν	μύζειν,θηλάζειν
60.	20.	non (inuocatis Muſis) vt vulgo capiunt,	non (inuocatis Muſis, vt vulgo capiunt)
63.	17.	Parre	Patre

F I N I S.

